

تحفا وصية النفحات الباهرة في جواز القول بالخمسة الطاهرة

(يعني پنجتن پاک و پارهن امام چوٹ جائز آهي)

(مترجم)

مولانا الحاج محمد ادريس ذاهري

خلاصۃ النفحات الباهرة في جواز القول بالخمسۃ الطاهرة (يعني پنجتن پاک (۽ ٲارهن امام) چوڻ جائز آهي)

تصنيف

حضرت علامہ، مخدوم محمد هاشم ٲٲوي
عليه الرحمة

مترجم

مفسر قرآن، مبلغ اسلام
حضرت مولانا الحاج محمد ادریس ڌاھري نقشبندی
مہتمم مدرسہ جامعہ محمدیہ
واقع شاھپور جہانیہ - ضلع نوابشاہ.

شایع کندڙ

ادارہ خدمۃ القرآن والسنة جامعہ محمدیہ

شاھپور جہانیا - ضلع نوابشاہ سندھ

کتاب: ————— خلاصة النفحات الباهرة في جواز

القول بالخمس الطاهرة

تصنيف: ————— حضرت علامہ، مخدوم محمد ہاشم نٹوی

غلیہ الرحمة

مترجم: ————— مولانا الحاج محمد ادريس ڈاهري

کمپوزنگ: ————— اسلامک کمپیوٹر کمپوزنگ سینٹر

۴۰۰ / بی یونت۔ ۴۔ لطیف آباد۔ حیدرآباد

کمپوزر: ————— عبدالمقیت یتو (منصوري)

تعداد 2000

سال اشاعت 2000 ع

پرنس نیو گرین پرنٹرس، صدر حیدرآباد

ملٹ جو ہند

ادارہ خدمۃ القرآن والسنة جامعہ محمدیہ

شاہپور جہانیا۔ ضلع نوابشاہ سندھ

از ڊاڪٽر عبدالرسول قادري دامت عنايته

تعارف

بسم الله الرحمن الرحيم
والصلوة والسلام على رسوله الكريم

الله تعالى ۽ رسول الله صلى الله عليه وسلم جي
تابعداري ڪامل ايمان آهي. پنجن پاڪ، اهلبيت امامن
۽ اصحابن سڳورن جي محبت ايمان جي نشاني آهي.
سڄا مومن الله تعالى جي پيارن ٻانهن ۽ حضور جن
جي اهلبيت امامن ۽ اصحابن اوليائن جي سهڻي
سيرت جي پيروي جو علمي ثبوت ڏيندا ۽ الله تعالى
جي پيارن صالح ٻانهن جو ادب احترام ڪندا آهن.

مخدوم محمد هاشم نٽويءَ (۱۱۰۴ھ -

۱۱۷۴ھ) رحمة الله عليه جي دور ڪلهوڙن جي زماني
۾ ننگر نٿي ۾ ڪي ماڻهو ان ڄاڻائي يا تعصب ۽ ساڙ
ڪري چوڻ لڳا ته، جيڪو اسلام جي مشهور پنجن

پلارن هستين (حضرت محمد صلى الله عليه وسلم،
علي، فاطمه، حسن ۽ حسين رضي الله عنهم) کي
”پنجتن پاڪ“ چوندو، اهو رافضي آهي.

۽ جيڪو اهلبيت نبوت جي مشهور ٻارهن
شخصيتن کي ” ٻارهن امام“ سڏيندو ته اهو ڪافر
آهي.

مخدوم نثوي حق گو ۽ رباني عالم هو. ان اهڙن
کوڙن بهتانن کي رد ڪندي پنهي (پنجتن پاڪ ۽
ٻارهن امام چوڻ) مسئلن بابت اهل سنت جي عقائد جي
پيش نظر، قرآن ڪريم ۽ حديث پاڪ جي روشني ۾
هن رسالي ۾ وضاحت سان لکيو ته، اسلام جي هنن
مشهور پنجن هستين کي پنجتن پاڪ چوڻ جائز آهي ۽
انهن جو انڪار ڪندڙ جاهل آهي.

جيڪو مشهور ٻارهن امامن کي ٻارهن امام
سڏيندو ته اهو ڪافر ڪونه ٿيندو.

مخدوم نثويءَ لفظ ٻارهن امام تي وڏو علمي
بحث ڪيو آهي. ان بحث جو نچوڙ هي آهي ته،
جيڪڏهن ڪو ماڻهو عزت ۽ احترام خاطر انهن پلارن

لاءِ اهو لفظ ٻارهن امام استعمال ڪري چوي ته، اهو جائز آهي.

پر جيڪڏهن ڪو شخص هي خيال ڪري چوي ته اهي ٻارهن امام تبين سڳورن عليهم الصلوة والسلام وانگر معصوم آهن ۽ خلافت انهن ۾ محصور ۽ بند آهي ته اهو چوڻ خطا کان خالي ڪونهي. اهو عقيدو اهل سنت والجماعت جي خلاف آهي ۽ ائين چونڌڻ بدعتين جي جماعت مان ڳڻيو ويندو. مگر ان چونڌڻ تي ڪفر جو ڪم لڳائڻ حق کان تجاوز ڪرڻ آهي.

اهڙي ريت مخدوم نثويءَ بروقت تحقيق ڪري هي رسالو لکي، ماڻهن ۾ ٻنهي اهم مسئلن پنجن پاڪ ۽ ٻارهن امام لفظ چوڻ بابت غلط فهمي دور ڪري ڇڏي ۽ اهل سنت والجماعت جو صحيح عقيدو ۽ موقف پيش ڪري حق بيان ڪيو.

هن رسالي جو پورو نالو خلاصو الانفحات الباهرة

في جواز القول بالخمسة الطاهرة" مشهور " پنجتن
 پاڪ" آهي. هي رسالو فارسي ۾ لکيل آهي، البت
 حسب دستور تصنيف جو سن سال لکيل ڪونهي. هن
 رسالي ۾ چار ورق، صفحي جي ڊيگهه ساڍا اٺ انچ ۽
 ويڪر ساڍا ڇهه انچ آهي. هر صفحي ۾ ۱۶ ستون ۽
 هر ست ۾ سراسري طور ۱۶ لفظ آهن. مخدوم نثويءَ
 هن ننڍي رسالي ۾ ۱۹ ڪتابن جا حوالا ڏنا آهن.
 اصل فارسي رسالو اڃان تائين قلمي صورت ۾ ۽ ان
 ڇپيل آهي. هن رسالي جا قلمي نسخا سنڌ جي هن،
 ڪتب خانن ۾ موجود آهن: ڪتب خانہ بگڙهي
 ياسين، چوٽياري، مٽياري، پير جهنڊو، سنڌ اورينٽل
 ڪاليج حيدرآباد، سنڌ الا جي ڄامشورو، قادري
 لائبريري ڏڙي مگسي، ڪتب خانہ وليدي آريجا ۽ ڪتب
 خانہ مجددية نعيميه ملير ڪراچي.

هن رسالي جي آخر ۾ غالبًا ڪاتب پنهنجي
 طرفان ضميمي طور مخدوم عبدالواحد سيوستانی
 (۱۱۵۰ھ - ۱۲۲۴ھ) جون ٻه فارسي فتواون سوالن
 جوابن سميت شامل ڪيون آهن. (۱) پنجتن پاڪ

تي جيڪا چادر لٽي هئي اها ڪيئن ۽ ڪهڙي قسم جي هئي؟ (۲) حضرت علي رضي الله عنه کي سيد چئي سگهجي ٿو يا نه؟

بهر حال هي ننڍو رسالو پن اهم مسئلن بابت علمي خزانو آهي. اسان جي موجود دور ۾، اڄ کان اڍائي سؤ سال گذرڻ باوجود به ڪي ماڻهو ان جائزائي يا تعصب ۽ ساڙ ٽاڙ ڪري، اهي مسئلا دهرائي عام ماڻهن ۾ غلط فهميون پيدا ڪري رهيا آهن. ايتري قدر جو حضرت فاطمه خاتون جنت رضي الله عنها جي پڇڙن امامن سڳورن کي به اهلبيت چوڻ جو انڪار ڪري رهيا آهن.

هن مسئلن جي اهميت ۽ ضرورت محسوس ڪندي، نبض شناس عالم ۽ مصنف علامه مولانا محمد اديس ڏاهري، مهتم ”مدرسه جامعہ محمدیہ شاہ پور جہانیا“ واري اهل علم جي تحقيق ۽ عام ماڻهن جي معلومات ۽ اصلاح خاطر مخدوم محمد هاشم نٿويءَ جو هي مختصر ۽ تحقيقي فارسيءَ ۾ لکيل رسالو سنڌي ٻوليءَ ۾ ترجمو ڪري، سنڌ وارن

تي احسان ڪيو آهي.

اميد ته مخدوم محمد هاشم نثوي جي هن
ڪتاب جو علامه محمد ادریس ڏاهري جي سنڌي
ترجمي ذريعي حق جو اظهار ٿيندو ۽ پنجن پاڪ ۽
اهلبيت امامن ۽ آل اصحابن سڳورن جو شرف ۽ شان
۽ عزت ۽ احترام ظاهر ٿيندو. ماڻهن ۾ هنن ڀلارين
هستين جي محبت پيدا ٿيندي. ان ڪري هي سليس
ترجمو پڙهندڙ هنن ڀلارن جي پيغام جي پيروي ڪري،
اهلسنت جو عملي ثبوت ڏيندا ۽ الله ۽ سندس رسول
کي راضي ڪري، دين ۽ دنيا ۾ ڪاميابي ماڻيندا.

جنهن دل پيتا عشق دا جام، سادل مست و مست مدام

پنجن پاڪ حمايت ميڏي حسن، حسين امام

راتين ڏينهان مشتاقان نون مستي موج مدام

درسائين دي سوين سپاهي، ”سچل“ خاص غلام.

(سچل سرمست)

عبدالرسول قادري

ڊڙي مگسي سڪرنڊ

ضلع نوابشاه سنڌ

۱۷ شعبان ۱۴۲۰ هـ

۲۸ نومبر ۱۹۹۹ع

تقریظ - از علامہ مولانا مفتی عبدالرحمان نثوی دامت برکاتہم العالیہ

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي هدانا الى الصراط المستقيم
والصلوة والسلام على سيد الهادين وعلى آله وصحبه
المهتدين الى يوم الدين اما بعد:

ناظرين با تمكين توهان جي هٿن ۾ رسالہ
النفحات الباهرة جو خلاصو آهي جيڪو جڳ مشهور محقق
محدث اعظم حضرت علامہ مخدوم محمد هاشم
نثوي رحمۃ الله تعالى عليه جو جوڙيل آهي سندن ذات
گرامي محتاج تعارف نه آهي سندس زمانہ ۾ ڪن
ماڻهن پنجنن پاڪ چوڻ تي اعتراض ڪيا حضرت
مخدوم صاحب هي رسالہ جوڙي انهن جو رد ڪري
ثابت ڪيو آهي ته هن معنيٰ سان پنجنن پاڪ چوڻ نه
آهي بيچڙيءَ پيچڙيءَ، شرڪ ۽ ڪفر کان پاڪ آهن جائز
آهي جنهن ۾ ڪو به حرج نه آهي ان ريت ان فتني کي

پنجو ڏين سان گڏوگڏ اهل سنت بابت شيمن جي هن رت کي هميشه لاءِ دفن ڪيو اٿن ته اهل سنت وٽ اهل بيت ۽ پنجن لاءِ ڪابه عزت ۽ احترام نه آهي ان طرح هيءَ حقيقت روشن ڏينهن وانگر ظاهر ٿي ٿي ته اهل بيت ۽ پنجن پاڪ جي عزت اهل سنت وٽ جزو ايمان آهي ۽ اهل سنت وارا ئي انهن کي حقيقي مڃڻ وارا آهن ۽ بس.

اهو رسالو اصل فارسي ۾ هو جنهن کي سنڌ جي مشهور محقق فاضل بي بدل خطيب بي مثل حضرت علامه و مولانا محمد اديس صاحب بلبل باغ مدينه جنهن کي الله تعاليٰ جهڙي ريت قوت خطابت ڏني آهي اهڙي ريت ڪيس قلمي قوت پڻ بخشي آهي جيئن ته قرآن پاڪ جو سنڌي عام فهم تفسير لکڻ سان گڏوگڏ مختلف مضامين تي مشتمل تحقيق پريا ڪافي ڪتاب لکيائڻ پاڻ سنڌي سڀا جهي ۽ ٻوليءَ ۾ نهايت سليس ترجمو جلد ذهن ۾ وهندڙ لفظن ۾ پيش ڪيو اٿن الله تعاليٰ سندن ڪاوش کي قبول ڪري ۽ پڙهندڙن کي فائدو وٺڻ جي توفيق عطا فرمائي آمين. رحم الله من

يقول آمينا-زير نظر ڪتاب ۾ حضرت مخدوم صاحب
عليه الرحمة هي حديث آندي آهي جنهن ۾ حضور عليه
الصلوة والسلام فرمايو آهي ته جيستائين ٻارنهن امام
ٿينداتيستائين دين قائم رهندو ۽ اهي سڀئي امام
قريش منجهان هوندا. ان امامت و خلافت ۽ ٻارنهن
امامن جي تعين ۾ شيعن ۽ اهل سنت جو اختلاف
آهي.

شيعن امامت باطنه (ڳجهي) مراد ورتي آهي مگر
ٻارنهن امامن جي تعين ۾ نه رڳو اهل سنت سان
اختلاف اٿن پر پاڻ ۾ به سندن وڏو اختلاف آهي ڪي
شيعا مشهور ٻارنهن امام مراد وٺن ٿا ته ڪي شيعا
حضرت عباس رضي الله تعالى عنه ان کان پوءِ ان جو
پٽ عبدالله ان کان پوءِ ان جو پٽ علي. ان ريت سلسله
ابوالعباس سفاح ابو منصور تائين پهچائن ٿا. ڪي
شيعا ٻارنهن امام محمد بن حسن ڪي چون ٿا ته ڪي
شيعا امام جعفر صادق ڪي چون ٿا ته ڪي شيعا
عبدالله بن معاويه علوي ڪي ٻارنهن امام سمجهن ٿا
ڪي شيعا موسيٰ بن جعفر ڪي سمجهن ٿا ته ڪي

شيءا محمد بن اسماعيل ڪي امام مهدي ۽ ٻارنهنون
 امام سمجهن ٿا وري ڪي شيءا ٻارهن امامن جو
 انڪار ڪن ٿا صرف ستن امامن ڪي مڃي پاڻ ڪي
 سبئي سڏائين ٿا انهن جي چوڻ موجب حضرت امام
 حسن و حسين رضي الله تعالى عنهما امام نه آهن
 حضرت علي رضي الله تعالى عنه پنهنجي پٽ محمد بن
 حنفيه ڪي امام مقرر ڪيو آهي جنهن پنهنجي پٽ
 عبدالله ڪي امام مقرر ڪيو ان پنهنجي پيءُ حسن ڪي
 امام مقرر ڪيو جنهن پنهنجي پٽ علي ڪي امام مقرر
 ڪيو ان بعد سفاح ان کان پوءِ ابو جعفر منصور امام
 هئا. انهن جي مذهب موجب محمد بن حنفيه ڪوه
 رضوي ۾ لڪل آهي آخر زماني ۾ امام مهديءَ جي
 حيثيت سان ظاهر ٿيندو امامت ۽ ٻارنهن امامن جي
 تعيين بابت شيوعن جا اختلافي قول نقل ڪجن ته نه
 رڳو عجب ٿيندو پر دفتر پرچي ويندا.

حضرت مخدوم صاحب عليه الرحمة لکيو آهي
 ته امامت مان مراد خلافت ظاهر آهي يعني اهڙي ظاهر
 حڪومت جا ظلم ڪي توڙي ۽ مظلوم ڪي حق ڏياري

غريبن ۽ ڪمزورن جي دادرسي ڪري جيڪا امام
حسن رضي الله تعالى عنه جي صلح بعد مشهور امامن
مان ڪنهن وٽ به نه هئي امامت باطنه يعني اهڙي
ڳجهي حڪومت جنهن جو منهن مٿو نه هجي خود امام
پڇي جان ڇڏائي صدين کان لڪي وقت گذاري سو خلق
خدا جي ڇا رهنمائي ڪندو؟ ڇا مظلومن جي دادرسي
ڪندو؟ اهڙي امامت مان دنيا کي ڇا فائدو پهچندو؟ ان
رساله ۾ حضرت مخدوم صاحب ————— ٻارنهن
امامن جي نعين بابت اهل سنت جا پنج نقول نقل ڪيا آهن. مخدوم
صاحب اهي اقوال ذڪر ڪيا آهن پاڻ ترجيحي قول
ڪوبه ذڪر نه ڪيو اٿس (اهل بيت جي حب دار سڏائڻ
وارن شيعن ۽ ابوالعباس کي جيڪو بدنام زمانه ۽ ظالم پڻ
خوني هو جنهن کي تاريخ سفاح يعني وڏي ۾ وڏو
خوني لکيو ۽ ابو جعفر منصور کي جيڪو حضرت امام
حسن جي پڙپوٽي حضرت محمد نفس زڪيه ۽ حضرت
ابراهيم جو قاتل ۽ اهل بيت جو دشمن هو امام
تسليم ڪيو آهي).

حديث شريف ۾ ٻارهن امامن جي جاءِ تي ٻارهن

خليفن جو لفظ پڻ آيل آهي جيئن مسلم شريف ۾ آهي
 ان مان ظاهر آهي ته ٻنهي حديثن جي لفظ امام يا
 خليفه مان هڪئي معنيٰ مراد يعني حاڪم وقت آهي
 ان جو هي مطلب هرگز نه آهي ته ان جي حڪومت
 خلافت عليٰ منهاج النبوة هوندي جنهن کي خلافت
 راشده سڏجي ٿو اها خلافت ٽيهه سال هلي جيئن
 حضور عليه الصلوة والسلام فرمايو آهي ته خلافت
 ٽيهه سال هوندي ان بعد ملوڪيت ٿيندي اها خلافت
 امام حسن جي صلح تـ ختم ٿي.

مخدوم محمد هاشم عليه الرحمة عام مفهوم
 هن حديث جي لفظ مان وٺي ٿو ”كلهم يجتمع عليه امر
 الناس“ يعني انهن سمورن مسلمانن جو ان تي اتفاق
 هوندو اهو اتفاق ۽ بيعت مجبوري سان يا رضامندي
 سان هجي. اها حديث انهن جي واکاڻ ۽ مدح نه آهي
 بلڪ واقعي جو بيان آهي البتہ خلافت نبوت بابت
 حديث انهن جي شان ۽ مدح ۾ آهي (اشعة
 اللمعات).

جنهن زماني ۾ صحابه ڪرام، تابعين ۽ تبع
 تابعين عليهم الرضوان موجود هجن اهو زمانو پلو آهي
 ڇاڪاڻ ته حضور عليه الصلوة والسلام انهن تنهن
 زمانن کي پلو قرار ڏنو آهي جيئن ته حديث پاڪ ۾
 آهي حضور عليه الصلوة والسلام فرمايو ته سڀ کان
 پلو منهنجو زمان آهي جيڪو حضور عليه الصلوة
 والسلام ۽ صحابه ڪرام عليهم الرضوان جو زمانو
 آهي ان کان پوءِ انهن جو زمانو جيڪي هن سان متصل
 ٿين يعني تابعين ڪرام جو زمانو تنهن کان پوءِ انهن جو
 زمانو جيڪي انهن سان متصل ٿي يعني تبع تابعين
 جو زمانو حقيقت ۾ اها ڀلائي دين جي اعتبار سان
 آهي ته پوءِ چئبو ته ان دور ۾ دين غالب هو اگرچہ
 مخصوص ماڻهن ۾ يا ڪن واقعن ۾ دين کان ڪوتاهي
 هئي تاهم مجموعي صورتحال بهتر هئي ان ڪري
 حضور عليه الصلوة والسلام فرمايو ته انهن ٻارهن
 امامن تائين دين غالب رهندو.

حرره عبدالرحمان نثوي

مؤرخہ ۲۸ شوال المکرم ۱۴۲۰ھ

پنهنجي پاران

حامدا او مصليا ومسلما۔ اما بعد سنڌ واسين
 کي ڪافي حد تائين اها خبر آهي ته مون عاجز گنهگار
 رب العزت جل شانہ جي فضل، ڪرم ۽ حبيب پاڪ،
 صاحب لولاڪ، سياح افلاڪ، عليه افضل الصلوات
 واکمل التحيات والتسليمات جي خصوصي توجه جي
 صدقي سنڌي ٻوليءَ ۾ قرآن ڪريم جو تفسير ”احسن
 البيان في تفسير القرآن“ لکڻ شروع ڪيو آهي جنهن
 ۾ مصروف رهڻ سان گڏ تقريرن جي پروگرامن ۾ وڃڻ
 جي ڪري وقت تمام گهٽ ٿو بچي پر ان هوندي به دل
 جي حسرت آهي ته سنڌي سلف صالحين جي محنت جو
 قدر ڪندي سندن عربي ۽ فارسيءَ ۾ مخطوطات کي
 سنڌي ترجمي سان شايع ڪرايو وڃي. ان لحاظ سان
 تازو هاڻي مخدوم الحاج ابوالحسن ڏاهري نقشبندي
 عليه الرحمة جو ننڍڙو ڪتاب ”رساله نور“
 ترجمه ڪري شايع ڪرايو هوم جنهن کي سنڌي سچڻ
 پيار سان خريد ڪري پڙهيو. هيئن ئي سنڌ

سونهاريء جي نامياري عالم حضرت مخدوم محمد
 هاشم نثوي عليه الرحمة جو هڪ ننڍو رسالو ”
 النفحات الباهرة في جواز القول بالخمس الطاهرة“
 (پنجتن پاڪ چوڻ جائز آهي) هٿ لڳوان جي اصل فارسي
 متن جو خلاصو ۽ سامهون سنڌي ٻوليءَ ۾ ترجمو لکي سنڌي
 پائرن ۽ پينرن جي پڙهڻ لاءِ پيش ڪرڻ جي سعادت
 حاصل ڪري رهيو آهيان اميد ته اهي عقيدت ۽ محبت
 سان پڙهي پنهنجن دلين کي حضور ڀر نور عليه الصلوة
 والسلام ۽ سندن آل اطهار ۽ اصحاب اخير جي
 محبت ۽ ادب سان روشن رکندا ۽ مون عاجز گنهگار
 کي پنهنجي مستجاب ۽ مقبول دعائن سان نوازيندا
 رهندا. آخر ۾ مخدوم عبدالواحد سيوهاڻي عليه
 الرحمة جون ٻه تحريرون به ڏنيون ويون آهن.

فقط والسلام
 دعائن جو طلبگار
 محمد اديس ڏاهري
 عفي عنه
 مؤرخه ۲۹ ذوالقعدة
 ۱۴۲۰ھ -
 الموافق ۷ - ۳ - ۲۰۰۰ع

الحمد لله وكفي
وسلام علي عباده
اصطفي.

وبعد - ميگويد فقير
حقير اميد وار برحمت
حضرت ملك، غني
محمد هاشم بن
عبدالغفور السندي اصلح
الله حاله واحسن مآله.

که بد رستي که
بسماع رسيد که گفته اند
بعضي متعصبان: که
هرکسے که اطلاق کند
لفظ پنجن پاک بر نفوس
کریمه خمسہ معروفہ آن
شخص رافضي باشد و هر
که اطلاق کند لفظ دوازده
امام بر نفوس کریمه اثنا

سپ ساراهه الله جي
لاء ثابت آهي ۽ اهوئي هر
ڪم لاء ڪافي آهي ۽ ان
جي انهن ٻانهن تي سلام
آهي جن کي (پاڻ) برگزیدو
بنايو اٿس ۽ (حمد ۽ درود
کان) پوءِ فقير، حقير
حضرت، بادشاهه، غني جي
رحمت ۾ اميدوار - محمد
هاشم بن عبدالغفور سندي
شال الله سندس حال جي
اصلاح ڪري ۽ سندس
پڇاڙي سهڻي بنائي. چوي
ٿو ته: يقيناً ٻڌڻ ۾ آيو آهي
ته بعضي تعصب رکندڙن
چيو آهي ته جيڪو به پنجن
معروف، ڪريم وجودن تي
پنجن پاک جو لفظ
استعمال ڪندو اهو شخص
رافضي هوندو ۽ جيڪو

عشره معروفه او کافر
 شود والعیاذ باللہ تعالیٰ
 پس گفتہ من: برز مرہ
 اہل اسلام وجماعۃ
 خدام حضرت سید
 کائنات علیہ افضل
 الصلوٰۃ والسلام مخفی
 ومحتجب نماید کہ
 استشہار یافتہ است کہ
 تلفظ می نمایند مردم
 بلفظ پنجتن پاک ومراد می
 دارند بآنها حضرت سید
 الاولین والاخرین صلی
 اللہ تعالیٰ علیہ وسلم و
 حضرت علی المرتضیٰ
 وحسین وزہرا رضی اللہ
 تعالیٰ عنہا وعنہم.

پارہن مشہور مقدس ہستین
 تی لفظ پارہن امام
 استعمال کندو اہو کافر
 ٿي ويندو ، اللہ پناہ ۾ رکي
 - پوءِ مون چيو ته: اہل
 اسلام جي ٽولي ۽ حضرت
 سرور کائنات علیہ افضل
 الصلوٰۃ والسلام جي
 خادمن جي جماعت کان
 مخفی ۽ لکل نہ رهي تہ
 مشہور ٿي چڪو آهي جو
 ماڻهو پنجتن پاک لفظ
 ڳالھائی ان مان مراد اولين ۽
 آخرين جو سردار، حضرت
 (محمد) صلی اللہ تعالیٰ
 علیہ وسلم ۽ حضرت علي
 المرتضیٰ ۽ حضرت حسن ،
 حضرت حسین ۽ (حضرت
 سیدہ فاطمہ) زہرا رضي
 اللہ (عنہا و) عنہم وٿن ٿا.

پس اين معنی
 صحيح است و ثابت
 واصل در تصحيح اين
 اطلاق حديث امر المؤمنين
 عائشه است رضي الله
 تعالى عنها.

پوء هيء معنی صحيح ۽
 ثابت آهي ۽ هن (لفظ)
 ڳالهائڻ جي صحيح هجڻ جو
 اصل (دليل) مؤمنن جي ماءُ
 (سيده) عائشه (صديقه)
 رضي الله عنها جي (روايت
 ڪيل) حديث آهي.

(سيده) فرمايو ته:

ڪه گفتم خرج رسول
 الله صلى الله تعالى عليه
 وسلم ذات غداة وعليه
 مرط مرحل من شعر
 اسود.

هڪ ڏينهن رسول الله
 صلى الله عليه وسلم جن
 صبح جو ٻاهر تشريف فرما
 ٿيا سندن مٿان ڪاري ڏاس
 مان ٺهيل نشان ڪيل کٽي
 ڍڪيل هئي.

فجاء الحسن بن
 علي فادخله ثم جاء
 الحسين فدخل معه ثم
 جاءت فاطمة فادخلها ثم

پوء حضرت حسين بن
 علي آيو ته ان کي (ان کٽيءَ
 ۾) داخل ڪرڻ فرمايائون
 پوءِ (حضرت) حسين آيو ته
 اهو به ان سان گڏ داخل ٿيو
 ان کان پوءِ (سيده) فاطمه

جاء علي فادخله ثم قال
 "إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ
 عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ
 وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا".

تشریف فرمائي ته انکي به
 داخل ڪري (هيءَ آيت
 ڪريمه) پڙهڻ فرمايائون. "
 اي اهلبيتو! الله ارادو ٿو
 فرمائي ته پليديءَ کي اوهان
 کان پري رکي ۽ اوهان کي پاڪ
 پاڪ بنائي"

اخرجه مسلم في
 صحيحه والامام احمد
 في مسنده وابن ابي شيبة
 في مصنفه وابن جرير
 وابن ابي حاتم في
 تفسيره.

اها حديث امام مسلم
 پنهنجي صحيح ۾ ۽ امام
 احمد پنهنجي مسند ۾ ۽ ابن
 ابي شيبة پنهنجي مصنف ۾
 ۽ ابن جرير ۽ ابن ابي حاتم
 پنهنجن تفسيرن ۾ آندي
 آهي.

ومروي است نحو اين
 از ام سلمه رضي الله
 تعالى عنها اخرج
 الحاكم في مستدرکه
 والطبراني في معجمه

۽ مومن جي ماءُ
 (سيده) ام سلمه رضي الله
 تعالى عنها کان به اهڙي
 روايت آيل آهي جيڪا
 حاکم پنهنجي المستدرک
 ۾ ۽ الطبراني پنهنجي

وابن جرير، وابن المنذر
وابن ابی حاتم وابن
مردويه والخطيب البغدادي
ونيز مروی شده است
نحو این از حضرت ابی
سعید خدری رضي الله
عنه وصححه الترمذي
والحاكم.

معجم یر ۽ ابن جریر، ابن
المنذر، ابن ابی حاتم، ابن
مردويه ۽ خطیب بغدادی
آندی آهي. ۽ حضرت
ابو سعید خدری رضي الله
تعالیٰ عنه کان بہ اهڙي
روایت آیل آهي جنهن کي
ترمذي ۽ حاکم صحیح
چيو آهي.

وکذا مروی شده از
حضرت سلمه ریب
پیغمبر خدا صلی الله
عليه وسلم ورضي الله
عنه.

۽ الله (جل جلاله)
جي پیغمبر صلی الله علیه
وسلم جي پالیل سلمه
رضي الله عنه کان بہ اهڙي
روایت کیل آهي.

اها روایت سنن یر
ترمذي، معجم یر طبرانی،
۽ ابن جریر ۽ ابن مردويه
پنهنجن تفسیرن یر آندی
آهي.

اخرجه الترمذي في
سننه والطبراني في
معجمه وابن جرير وابن
مردويه في تفسيريهما.

ونيز مروی است
۽ حضرت واثله بن

نحوين از حضرت واثلة
بن الاسقع رضي الله
تعالى عنه. اخرجه
الامام في مسنده وابن
ابي شيبة في مصنفه
والبيهقي في سننه
والطبراني في معجمه
والحاكم في مستدركه
وصححه وابن جرير وابن
المنذر وابن ابي حاتم في
تفاسيرهم.

الاسقع رضي الله عنه كان به
اهڙي روايت آيل آهي.
جيڪا امام احمد پنهنجي
مسند ۾ ۽ ابن ابي شيبة
پنهنجي مصنف ۾ ۽ بيهقي
السنن ۾ ۽ الطبراني المعجم
۾ ۽ حاكم المستدرڪ ۾
آندي آهي ۽ ان کي صحيح
به چيو اٿس ۽ ابن جرير، ابن
المنذر، ابن ابي حاتم
پنهنجن تفسيرن ۾ آندي
آهي.

ونيز مروي است
نحوين از حضرت ابي
سعيد خدي رضي الله
تعالى عنه بروجه ديگر
بدين لفظ كه ان هذه الاية
نزلت في خمسة النبي
صلى الله عليه وسلم

۽ حضرت ابوسعيد
خدي رضي الله عنه کان به
هن جهڙي روايت پئي وجه
سان هن لفظ سان روايت
ڪيل آهي ته يقيناً هيءَ آيت
پنجن (هستين) جي شان ۾
لٿي آهي. (۱) نبي صلى

وعلي وفاطمة والحسن
والحسين رضي الله تعالى
عنهم اخرجهم الامام
احمد في مسنده.

الله عليه وسلم (۲) علي
(۳) فاطمه (۴) حسن (۵)
حسين رضي الله عنهم اها
روايت امام احمد پنهنجي
مسند ۾ آندي آهي.

ونيز وارد است
در حديث مرفوع از
حضرت ابي سعيد خدري
رضي الله تعالى عنه كه
فرمود حضرت پيغمبر
خدا صلى الله عليه
وسلم كه نزلت هذه الآية
فيّ وعلي وفاطمة وحسن
وحسين .

۽ ابو سعيد خدري
رضي الله تعالى عنه كان
مرفوع حديث ۾ به آيو آهي
ته الله تعالى جي پيغمبر
صلى الله عليه وسلم فرمايو
ته: هيء آيت منهنجي ۽ علي
۽ فاطمه ۽ حسن ۽ حسين
(جي باري) ۾ نازل ٿي
آهي.

اخرجهم الامام احمد
في كتاب المناقب
والطبراني في معجمه

اها روايت امام احمد
كتاب المناقب ۾ ۽
الطبراني المعجم ۾ ۽ ابن

جرير ۽ ابن ابي حاتم
پنهجن تفسيرن ۾ آندي آهي.
۽ هي روايت به صحت
سان آيل آهي ته: جنهن
وقت الله جل جلاله جي
پيغمبر حضور صلي الله
عليه وسلم انهن (پاک
هستين) تي چادر مبارڪ
وڌي ته ان وقت انهن جي حق
۾ دعا گهريائون ۽
فرمايائون. ”

يا الله ! هي منهنجا اهل
بيت آهن انهن کان پليدي
پري رک ۽ کين پاڪن پاڪ
بناءءِ .

پوءِ سندن دعا مقبول
ٿي ۽ مذڪوره آيت سندن
مٿان ان ئي وقت نازل ٿي.

وابن جرير وابن ابي حاتم
في تفسيريهما.

ونيز بصحت پيوسته
است ڪه وقتي ڪه انداخت
حضرت پيغمبر خدا صلي
الله عليه وسلم ڪساء
شريف رابر ايشان دران
وقت دعا فرمود درحق
ايشان وگفت.

”اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلُ
بَيْتِي وَخَاصَّتِي أَذْهَبْ
عَنْهُمْ الرِّجْسَ وَطَهِّرْهُمْ
تَطْهِيرًا“.

پس مستجاب گشت
دعا او ونازل گشت آية
مذڪوره درهمان وقت
برو.

پوءِ هن آيت ڪريمه ۽
احاديث شريفه جي مجموعو
مان معلوم ٿيو ته پنجن جي
لفظ جو انهن پاڪ هستين
تي اطلاق جائز ۽ ثابت آهي
۽ ان جو انڪار ڪرڻ جاهل
هجن جو ثبوت آهي ۽ ائين
چونڊڙ جي رافضي هجن
ڏانهن نسبت ڪرڻ تعصب
عناد آهي.

۽ جيتوڻيڪ اهل سنت
جي علماء فرمايو آهي ته هن
مذڪوره آيت ۾ بيان ڪيل
پاڪائي لکيلن پنجن هستين
سان مخصوص ناهي بلڪ
جميع اهلبيت پاڪ،
گهروارين ۽ ٻين کي به عام
آهي ۽ ان قاعدي جي
واسطي سان به جيڪو علم

پس از مجموع اين
آيه ڪريمه و احاديث شريف
معلوم گشت كه اطلاق
لفظ پنجن بر نفوس مطهره
جائز و ثابت است و انكار
آن جهل است و نسبت
رفض كردن بسوئي قائل
تعصب است و عناد.

واگرچه علماء اهل
سنت گفته اند كه طهارت
درين آيت ڪريمه مخصوص
نيست بنفوس خمسہ
مسطوره بلڪه عام است
جميع اهل بيت را از
ازواج مطهرات وغير
ايشان نيز بواسطه قاعده

اصول ۾ مقرر ڪيل آهي ته لفظ جي عموم کي اعتبار آهي سبب جي خصوص کي ناهي.

پران هوندي به (مذكوره هستين تي) پنجتن جي لفظ جو اطلاق مذڪوره تعميم جي مخالف ناهي.

چوته شرعي طور عدد جي مفهوم اعتبار ڪيل ناهي ۽ عدد تي نص آڻڻ تخصيص تي دلالت نه ٿو ڪري جيئن علم الاصول ۾ ثابت آهي.

پوءِ هن لفظ (پنجتن پاڪ) جو (انهن هستين تي) اطلاق باقي اهل بيت جيئن ازواج پاڪ ۽ آل عباس

ڪه مقرر است در علم اصول كه العبارة لعموم اللفظ لا لخصوص السبب.

مع ذالك اطلاق لفظ پنجتن منافاة به تعميم مذڪوره دارد.

زیراچه مفهوم عدد معتبر نیست شرعاً والتخصيص علي العدد لا يدل علي التخصيص كما تقرر في علم الاصول.

پس اطلاق اين لفظ دلالت نه ڪند بر نفی طهارت از سائر اهل بيت مثل ازواج ڪريمه وآل

عباس وغيرهم رضي الله
تعالى عنهم.

ولهذا جائز است
اطلاق لفظ عشرة مبشرة
برنفوس كريمه عشرة
معروفه رضي الله تعالى
عنهم با آنکه بشارت
داده است پيغمبر خدا
صلى الله عليه وسلم
بجنت مر غير ايشانرا
نيز چنانکه عبدالله بن
مسعود وعائشه صديقه
وابوهريرة و فاطمة زهراء
وحسن وحسين وغيرهم
رضي الله تعالى عنهم
كما وردت به الاحاديث
الصحيحة الصريحة.

رضي الله عنهم كان
پاکائيء جي نفي کونه ٿو
کري (جو انهن کي پاڪ نه
چئجي).

۽ ان جي ڪري جائز
آهي عشره مبشره جي لفظ
جو اطلاق ذهن پلارن مشهور
اصحابن رضي الله تعالى
عنهم تي جائز آهي حالانڪ
حضور صلى الله عليه وسلم
جن انهن کانسواءِ ٻين کي به
جنت جي بشارت ڏني آهي.
جيئن حضرت عبدالله بن
مسعود ۽ عائشه صديقه ۽
ابوهريره ۽ فاطمه زهراء ۽
حسن ۽ حسين رضي
الله تعالى عنهم جي باري
۾ صحيح ۽ صريح حديثون
آيل آيون آهن.

واما ما ذكره
البيضاوي بقوله "
وتخصيص الشيعة اهل
البيت بفاطمة وعلي
وابنيهما رضي الله عنهم
والاجتماع بذلك علي
عصمتهم وكون اجماعهم
حجة ضعيفة.

لان التخصيص
بهم لا يناسب ما قبل
الاية وما بعدها والحديث
يقتضي انهم اهل البيت
لانهم ليس غيرهم.

فذلك لا يفيد
الاتضعيف التخصيص
وقد قد منا ان ذكر لفظ
العـدد لا يدل علي

۽ پر جيڪو مفسر
بيضاوي ذكر ڪيو آهي ته:
شيعةن جي طرفان اهل البيت
جي لفظ ڪي (سينده)
فاطمه، علي ۽ ان جي پٽن
پٽن سان خاص ڪرڻ ۽ انهن
جي معصوم هجڻ ۽ سندن
اجماع جي حجة هجڻ تي
اجتماع ضعيف قول آهي.

چوته ان لفظ جو انهن
سان خاص ڪرڻ آيت جي
اڳ ۽ پوءِ سان مناسب
ناهي ۽ حديث جي تقاضا
اها آهي ته اهي اهل بيت
آهن اها تقاضا ناهي ته پيا
اهل بيت ناهن.

۽ اهو تخصيص جي
ضعيف ڪرڻ جو فائدو ٿو
ڏي. ۽ اسان اڳ ۾ لکي آيا
آهيون ته عدد جو لفظ

التخصيص وايضا والتضعيف راجع الي حمل الطهارة على العصمة بمعنى وجوب التنزه عن الذنوب كما هو قول الرافضة واهل السنة لا يحملونها عليه بل على التنزه عن سوء الخاتمة بالشرك وسلب الايمان.

تخصيص تي دلالت نه ٿو ڪري ۽ پڻ (مفسر بيضاوي جي) ضعيف ڪرڻ واري قول مان مراد پاڪائيءَ جو معدوم هجڻ تي حمل ڪرڻ آهي يعني هر گناهه کان منزلهجڻ جيئن اهو رافضين جو قول آهي ۽ اهل سنت وارا ان پاڪائيءَ کي شرڪ تي خاتمي ٿيڻ کان بچڻ تي محمول ڪن ٿا. مقصد ته انهن جو خاتمه بالايمان والخير ٿيندو).

وعن خلود النار بل عن دخولها بل يمكن ان يكون تلك الطهارة عامة لجميع اهل بيته عليه الصلوة والسلام ولوسوي الخمسة المطهرة المذكورة.

۽ باهه ۾ هميشه رهڻ بلڪ انهن ۾ داخل ٿيڻ کان بچندا بلڪ ممڪن آهي ته اها پاڪائي مذڪوره پنجن پاڪن کانسواءِ سندن باقي سمورن اهليتن لاءِ هجي (عليه وعليهم الصلوة والسلام).

ان جي ڪري جو
حضرت عمران بن حصن
رضي الله تعالى عنها کان
روايت آهي ته رسول الله
صلى الله عليه وسلم جن
فرمايو: مون پنهنجي رب کي
عرض ڪيو ته: منهنجي اهل
بيت مان ڪنهن هڪ کي به
باهه ۾ داخل نه ڪري
پوءِ (اهو عرض قبول ڪري)
مون کي اها (نعمت) ڏنائين.
اها روايت ابن قاسم
بن بشير پنهنجي اماليءَ ۾
آندي آهي.

۽ اهو ٿيڻ الله تعالى
شانہ جي ڪشادي رحمت ۽
رسول الله صلى الله عليه
وسلم جي شان جي ڪمال
ڪان پري به ناهي ۽ ان

لما روي عن عمران بن
حصين رضي الله تعالى
عنهما ان رسول الله صلى
الله عليه وسلم قال
”سَأَلْتُ رَبِّي أَنْ لَا يُدْخِلَ
أَحَدًا مِنْ أَهْلِ بَيْتِي النَّارَ
فَأَعْطَانِي“.

اخرجه ابن القاسم
بن بشير في اماليه.

وليس ذالك ببعيد
من سعة رحمة الله تعالى
شانہ وڪمال فضل رسول
الله صلى الله تعالى عليه
وسلم. ولاجل تلك

پاڪائيءَ جي ڪري انهن
(اهليين) تي ماڻهن جا اهي
صدقا حرام ڪيا ويا آهن،
جيڪي سندن مال جي
ميرنہ آهن.

پوءِ ان تي غور ڪرڻ
گهرجي ۽ پر نبوي شريف
گهراڻي مان مشهور پاڪ
پارهن هسٽين تي پارهن
امامن جو لفظ ڳالهائڻ، سو
ڄاڻ ته صحيح حديث ۾
حضرت جابر بن سمره رضي
الله عنه کان وارد آهي ته الله
جي پيغمبر صلي الله تعالى
عليه وسلم فرمايو!
دين هميشه قائم هوندو
تانجو اوهان تي پارهن
خليفه (حاڪم) ٿيندا
جيڪي سڀئي قريش مان
هوندا.

الطهارة حرمت عليهم
الصدقات التي بها
اوساخ الناس فليتدبر.

واما مسئلة اطلاق
لفظ دوازده امام برنفوس
كريم اثنا عشر معروفه از
اهل بيت شريف نبوي پس
بدانكه وارد شده است
در حديث صحيح از
حضرت جابر بن سمره
رضي الله تعالى عنه كه
فرمود پيغمبر خدا صلي
الله تعالى عليه
وسلم "لَا يَزَالُ الدِّينُ قَائِمًا
حَتَّى نَكُونَ عَلَيْكُمْ اثْنَا
عَشَرَ خَلِيفَةً كُلُّهُمْ مِنْ
قُرَيْشٍ".

هي حديث امام احمد
پنهنجي مسند ۾ ۽ ان جي
پٽ عبدالله زوائد المسند ۾ ۽
امام مسلم پٽن سندن سان
پنهنجي صحيح ۾ ۽
ابوداؤد، ترمذي ۽ انهن
ڪانسواءِ ٻين محدثن لفظن
جي ٿوري اختلاف سان ۽
معنى جي هڪ هجن سان
روايت ڪئي آهي مگر اها
ڳالهه ته شارع ڪريم ۽
سندس اصحابن (صلی الله
تعالیٰ علیه وسلم ورضي
الله تعالیٰ عنهم) کان هنن
ٻارهن خليفن جي وضاحت
۾ اهڙي نموني نص وارد نه
ٿيو آهي جو اختلاف واقع
ٿي وڃي.

علماء اهل سنت هن

روي هذا الحديث
الامام احمد في مسنده
وابنه عبدالله بن احمد في
زوائد المسند ومسلم في
صحيحه باسناد متعددة -
وابوداؤد والترمذي
وغيرهم من المحدثين مع
قليل اختلاف في الفاظ
 واتحاد في المعنى الا أنك
تنصيص از شارع ڪريم
 واصحاب اوصلی الله
عليه آله وسلم ورضي
الله تعالیٰ عنهم
درتفسير اين خلفاء اثنا
عشر بروجهي ڪه قاطع
نزاع گردد وارد نه شده
است.

علماء اهل سنت

حمل ڪرڻ هٽائڻ حديث	حديث ڪي ظاهري خلافت
رابر خلافت ظاهره وهو	تي حمل ڪيو آهي ۽ اهوئي
الصواب الموافق بظاهر	صحيح حديث جي ظاهري
الفاظ الحديث الا انڪ	لفظن جي موافق آهي. مگر
اختلاف ڪرده اند ايشان	انهن جا به ان ۾ پنج مختلف
نيز باهم بر پنج قول، قول	قول آهن. (۱) پهريون قول
اول انڪ مراد آنها خلفاء	اهو آهي ته: انهن مان مراد
هستند ڪه اجماع نموده	اهي خليفه آهن جن جي
باشند بر خلافت ايشان	خلافت تي اجماع ڪيو
وانقياد نموده باشند مردم	هجين ۽ ماڻهن انهن جي
برائے بيعت ايشان اگرچه	بيعت لاءِ فرمانبرداري ڪئي
در عمل نمودن علامت	هجي ڪئي انهن کان عمل
تساهل از ايشان بوقوع	ڪرڻ ۾ سستي واقع ٿي
آيد بسبب انڪ واقع	هجي ان سببان جو حديث
گشته است در بعضه طرق	مذڪور جي بعضي صحيح
صحيحه حديث مذڪور	سندن سان سنن ابوداؤد
در سنن ابوداؤد وغيره	وغيرهم ۾ هي لفظ زياده
زياده اين لفظ ڪه اثنا	آيا آهن ته: ٻارهن خليفهجن

عشره خليفه كلهم يجتمع عليهم الناس - إنتهي -
 پس آنها خلفاء اربعه كبار علي ترتيبهم پس ازان معاويه رضي الله عنه
 زيرآنكه بعد از خلفاء اربعة مختلفه بودند مردم بعضے بجانب حسن بن علي رضي الله عنه
 وبعضے بجانب معاويه رضي الله عنه لا آنكه اجتماع نمودند برخلافت معاويه وقتيکه صلح نمود حسن با او رضي الله
 عنهما.....

سپني تي ماڻهن جو اجتماع ٿيل هجي پوءِ اهي ترتيب وار چار وڏا خليفا آهن. ان کان پوءِ معاويه رضي الله عنه چو ته چئن وڏن خليفن کان پوءِ ماڻهو مختلف هئا بعضي (حضرت امام) حسن بن علي رضي الله عنهما جي پاسي هئا بعضي (حضرت) معاويه رضي الله عنه جي پاسي مگر ان وقت جو حضرت معاويه رضي الله عنه جي خلافت تي ان سان حضرت امام حسن (رضي الله عنه) جي صلح ڪرڻ جي ڪري، ماڻهو متفق ٿيا هئا (ته پوءِ بالاتفاق خليفو ٿيو).

وقول ثاني آنکه مراد بآنها خلفاء اند که عمل
 ۽ پيو قول اهو آهي ته انهن مان مراد اهي خليفا

نمايند بر عدالت و مرعي
دارند طريق متابعت اگر
اجتماع نه نموده باشند
خلاق بر خلافت ايشان
پس از آنها اند خلفاء
كبار اربعه و حسن بن
علي و معاويه و عبدالله
بن زبير و عمر بن
عبدالعزیز رضي الله
عنهم.

آهن جو عدالت تي عمل
ڪن ۽ تابعداريءَ جي رستي
جي رعايت رڪن جيتوڻيڪ
ماڻهو سندن خافت
(حاکمیت) تي متفق نه ٿيا
هجن پوءِ انهن مان چارئي
وڏا خلیفا (حضرت ابوبکر
صدیق، حضرت عمر فاروق،
حضرت عثمان ذوالنورین
حضرت علي) ۽ (حضرت)
حسن بن علي ۽ (حضرت)
معاويه ۽ (حضرت) عبدالله
بن زبير ۽ (حضرت) عمر
بن عبدالعزیز رضي الله
عنهم آهن.

و پید آیند باقي
چهارم خلفاء عابد تا
روز قیامت بغیر تعیین الا
آنکه یکے از آنهاست
مهدي آخر الزمان وقول

۽ باقي چار عبادت
ڪندڙ خلیفا (حاکم)
قیامت اچڻ تائين اچي ويندا
مگر اهي آخر زماني ۾ اچڻ
واري (حضرت امام) مهدي

ثالث آنڪہ مراد بخلفاءِ
مذكوره همه خلفاءِ قرن
اول هستند کہ متوالي بود
خلافت آنها.

کانسواءِ مقرر ناهن. ٿيون
قول اهو آهي ته (روايت ۾)
ذکر ڪيلن خليفن مان مراد
پهرين دور ۾ آيل خليفن
(حاکم) آهن.

پس براین تقدیر
ابتداءً آنها خلفاءِ اربعه
باشند رضي الله عنهم
وانتهاء آنها تا عمر بن
عبدالعزیز چه در مابین این
مدت چهارده کس خلفاء
بودند از آنها دو کس بودند
که ولایت آنها صحیح
نشده و مدت آنها طویل
نشد یکی معاویه بن یزید
دوم مروان بن حکم
و باقی دوازده نفر خلیفه

جن جي خلافت
(حکومت) لاڳيتي هلندي
آئي پوءِ ان مراد وٺڻ سان
انهن جي ابتداء جاري
(پهريان) خلیفا (راشد)
آهن ۽ انهن جي انتها عمر
بن عبدالعزیز تي آهي چوٽي
انهن جي وچ ۾ چوڏهن
(۱۴) خلیفا هئا. انهن مان
ٻه اهڙا هيا جن جي حاکمیت
صحیح نه ٿي هئي ۽ انهن
جي مدت (حکومت) جي
مدت صحیح نه هئي. هڪ
معاویه بن یزید ٻيو مروان بن
حکم ۽ باقي ۱۲ ڄڻا

بودند علي التوالي و بود
وفات عمر بن عبدالعزیز
در سنه یکصد و یک
و متغیر گشت احوال
مردم بعد از وی .

و منقضي گشته قرن
اول در ایام وفات وی الا
آنکه بموجب این قول لفظ
حدیث که " کُلُّهُمْ یَجْتَمِعُ
عَلَيْهِمُ النَّاسُ " مگر
محمول بر اکثر باشد
زیرا که این صفت مفقود
گشته بود الا در حضرت
حسن و علي و حضرت
عبدالله بن زبیر رضي الله
عنهم با وجود صحت
ولایت ایشان و غالب امور

لا ڳیتا خلفاء (حاکم) رهیا
هئا . ۽ عمر بن عبدالعزیز
جي وفات سنه ۱۰۱ ۾ ٿي
هئي ۽ ان کان پوءِ ماڻهن
جون حالتون متغیر ٿيون .

۽ ان جي وفات وارن
ڏينهن ۾ پهريون قرن (دور)
پورو ٿيو پر هن حدیث

موجب اهي اهڙا هوندا جن
تي ماڻهو متفق هوندا .
(۱) مگر هي جو اها حدیث
اکثر جي اتفاق تي حمل
ڪئي وڃي چو ته اها صفت
مفقود ٿي وئي هئي پر
حضرت حسن، حضرت
علي، حضرت عبدالله بن
زبیر رضي الله عنهم ۽ انهن
جي حاڪميت جي صحت
جي باوجود موجود هئي ۽
انهن جي زمانن ۾ سندن

غالبا ڪم انتظام ڪيل هئا ۽ سندن ڪجهه وقت ۾ جيڪي ڪو انتظام ڪانسواءِ ظهور پذير ٿيا هئا اهي استقامت ۽ انتظام جي لحاظ سان نادر (نه جي برابر) هئا. چوٿون قول اهو آهي ته ان مان مراد اهي ٻارهن خليفه آهن جيڪي هڪئي وقت ۾ ظاهر ٿين هو غلط قول آهي. ۾ ڪوبه شڪ ناهي ته هڪ ئي وقت ۾ خليفن جو گهڻو هجڻ شهرن ۾ فتنن ۽ فسادن جي گهڻائيءَ جو باعث و مخالفت ۽ جهيڙن جو سبب ۽ دين متين جي امور کي ضعيف ڪرڻ جو واسطو (۽ ذريعو) ٿيندو آهي ۽ حافظ ابن حجر فتح الباري ۾ هن	درازمه ايشان منتظم بود وآنچه در بعض مدت ايشان از عدم انتظام امور بظهور پيوسته آن به نسبت استقامت و انتظام نادر است و قول رابع آنکه مراد دوازده خليفه اند که در عصر واحد پيدا آيند و هيچ شک نيست در آنکه کثرت خلفاء در عصر واحد موجب کثرت فتنه و شرور در بلاد ميشود و سبب تخالف و تنازع و واسطه تضعيف امور دين متين مي شود و حافظ ابن حجر در فتح الباري رد اين قول
---	--

کرده است و گفته که لفظ
حدیث که، کلهم یجتمع
علیهم الناس، رد می کند
قول این قائل را انتہی .
وقول پنجم اینکه دوازده
خلفاء از نسل حسنین
کریمین اند رضي الله عنهم
که بیرون آیند بعد از
وفات امام مهدی بدلیل
آنچه در روایتی از ابن
عباس آمده که مهدی
آخر الزمان که نام او محمد
بن عبدالله باشد و دفع
کند خدائی تعالیٰ به
سبب او هر شدتی را و دور
کند بسبب عدالت او
از ایشان هر ظلمی را بعد

قول کی رد کیو ۽ فرمایو
آهی ته حدیث جا لفظ
”کلهم یجتمع علیهم
الناس“ هن قول جي قائل
کی رد کن ٿا ۽ پنجون قول
هی آهی ته آهی بارهن خلیفا
حسنین کریمین جي نسل مان
آهن (رضي الله عنهم)
جیڪي امام مهدي جي
وفات کان پوءِ ظاهر ٿیندا ان
دلیل سان جیڪو حضرت
ابن عباس (رضي الله
عنهما) کان روایت کیل
آهی ته جڏهن آخر زماني ۾
(امام) مهدي ایندو ته ان
جو نالو محمد بن عبدالله
هوندو الله تعالیٰ ان جي
کري هر سختي دفع ڪندو
۽ اهو پنهنجي عدالت سان
ماڻهن تان هر ظلم پري

ازان والي گرداند امر
 خلافت را دوازده نفر را
 شش نفر از آنها از اولاد
 حسن باشند و پنج نفر از
 اولاد حضرت حسين رضي
 الله تعالى عنهما ويک
 ديگر از غيرايشان پس
 ازان اوفرق نمايند وزمانه
 فاسد گردد. وحافظ ابن
 حجر در فتح الباري. گفته
 که قول اين قائل واضح
 نيست و روايتی که از ابن
 عباس نقل نموده
 ضعيف است بغايت
 ضعف والله اعلم.

واما زمره رافضيه
 پس حمل نموده اند اين

کندو ان کان پوء (الله
 تعالى) خلافت جي امرجا
 بارهن خليفه بنائيندو جن
 مان چھ چڻا حضرت حسن
 جي اولاد مان هوندا ۽ پنج
 حضرت حسن جي اولاد مان
 ۽ هڪ انهن جي غير مان
 هوندو پوء ان جي ڪري فرق
 ڏيکاريندا ۽ زمانو فساد
 سان پر جي ويندو. ۽ حافظ
 ابن حجر فتح الباري
 ۾ فرمايو آهي ته هن قائل جو
 قول واضح ناهي ۽ جيڪا
 روايت حضرت ابن عباس
 رضي الله عنهما کان نقل
 ڪئي اٿس اها تمام گهڻو
 ضعيف آهي. والله اعلم

۽ پر رافضين جي ٽولي
 هن حديث کي باطني خلافت

حديث را برخلاف باطنه و حصر نموده اند اورا در نفوس كريمه اثنا عشر معروفه از اهل بيت واين معنى نيز اگرچه چند ان بعيد نيست بحسب ظاهر لفظ حديث الا انكه چون رافضيه نامرضيه حديث مذکور بر اين مراد حصر نموده اند و بناء نهاده اند بر اين بعضى مقاصد فاسد خود را چنانچه قول بعصمت نفوس كريمه مذکوره و بعدم عصمت غير ايشان و بعدم صحت خلافت و امامت غير معصوم يعنى ماسواي ايشان تا آنکه اثبات مي

تي حمل ڪيو اٿن ۽ ان کي اهل بيت مان ٻارهن مشهور ڀلين هستين ۾ بند ڪيو اٿن ۽ حديث جي ظاهري لفظ جي اعتبار سان هي معنيٰ جيتوڻيڪ پري ناهي مگر جڏهن ته ناپسند ڪيلن، رافضين مذڪوره حديث کي هن مراد تي بند رکيو آهي ۽ ان تي پنهنجا ڪجهه فاسد مقصد پيا ڪيا اٿن جيئن مذڪوره پاڪ هستين جو معصوم هجڻ ۽ انهن کان سواءِ ٻين کي غير معصوم سمجهڻ ۽ غير معصوم جي خلافت ۽ اڳواڻي صحيح نه سمجهڻ يعني انهن کانسواءِ ڪنهن جي به خلافت صحيح نه ٿا سمجهن ايتري قدر جو مذڪوره شاندار

هستين جي لاءِ خلافت ثابت
 ڪن ٿا ۽ حضرت ابوبڪر
 صديق ۽ (حضرت) عمر ۽
 (حضرت) عثمان رضي الله
 عنهم جي خلافت جو
 انڪار ڪن ٿا ۽ انڪار سواءِ
 ٻيون باطل ڳالهيون (به ثابت
 ڪن ٿا) ۽ هي ڳالهه اهل
 السنة والجماعة وٽ ثابت
 آهي ته معصوم هجڻ نبي
 عليهم الصلوة والسلام
 جي نبوت جو خاصو آهي ۽
 (معصوم هجڻ) خلفاء جي
 خلافت ۾ شرط ناهي.

۽ نبي (عليهم
 الصلوة والسلام) ڪانسواءِ
 ڪوبه معصوم ناهي. پوءِ
 انهيءَ سبب جي ڪري اهل
 السنة والجماعة وارا مذڪور

نمايند خلافت نفوس ڪريمه
 مذڪوره را ونفي مي ڪنند
 خلافت حضرت ابوبڪر
 صديق و عمر و عثمان
 رضي الله تعالى عنهم
 رالي غير ذالك من
 الاباطيل ومقرر است نزد
 اهل سنت وجماعت ڪم
 اشتراط عصمت از
 خواص نبوت انبياء است
 عليهم الصلوة والتسليم
 و در خلافت خلفاء شرط
 نيست.

وهيچ يڪي سوي
 الانبياء معصوم نيست
 پس ازين سبب اهل سنت
 وجماعت ازگفتن معني

معني چوڻ کان پاسو ڪن
ٿا.

۽ پاڻ کي پري رکن ٿا
پوءِ جيڪڏهن هي لفظ
ڳالهائيندڙ ان امامت مان
انهن مذڪوره شاندار
هستين جي صرف تعظيم،
فضيلت ۽ شرافت ٿو وٺي ته
اهو جائز آهي ۽ (ان ۾)
ڪو خوف نه آهي ۽
جيڪڏهن (ان مان) مراد
خلافت ۽ ان جي حقيقت ان
وجهه تي ٿورڪي جيڪو
ناپسند ڪيل رافضين جي
ٽولي وٽ آهي ته پوءِ انهيءَ
شخص نهايت برو ڪم ڪيو
آهي ۽ ان بدعت (سيئه)
جي اهل جي اتباع ڪئي
آهي ۽ جيڪڏهن مذڪوره
قائل هنن ٻنهي مان ڪابه

مذڪور اجتناب ڪرده اند
وتحاشي نمايند.

پس اڳر قائل اين
لفظ مراد بامامت مجرد
تعظيم و فضيلت و شرافت
نفوس ڪريمه مذڪوره دارد
جائز باشد وباڪي نه
باشد واگر مراد خلافت و
حقيقت آن دارد بروجهي
که مقرر است نزد زمره
نامرضيه رافضيه پس اين
شخص بغايت ڪاربد ڪرده
باشد ومتابعت اهل
بدعت ڪرده باشد واگر
قائل مذڪور ازين هردو
مراد هيچ يکے

هڪ مراد ذهن ۾ نه رکي
آهي ته پوءِ ڪو ڊپ نه رکي
هائو انهن هستين تي امام
جو لفظ ڳالهائڻ جي باري
۾ شارع (عليه الصلوة
والسلام) کان ڪونص آيل
ناهي ان جي برعڪس
جيڪو اسان اڳ ۾ لکي آيا
آهيون اهو هي آهي ته (پنجن
هستين لاءِ) پنجن پاڪ جو
لفظ شارع (عليه الصلوة
والسلام) کان نص سان
ثابت آهي.

۽ ان هوندي به
جيڪڏهن ڪنهن شخص
انهن پاڪ هستين تي ان
معنيٰ جي ارادي سان جيڪا
ناپسند ڪيل رافضيءَ جي
مراد آهي پارهين امام لفظ

مستحضرندارد باكي
نباشد نعم ان اطلاق
لفظ الائمة عليهم لانص
فيه من الشارع بخلاف ما
قدمناه من اطلاق لفظ
الخمسة المطهرة فان فيه
تنصيحا من الشارع.

ومع ذالك اگـر

اطلاق ڪرد شخصه لفظ
دوازده امام بر اين نفوس
ڪريمه مذكوره باراده معنيٰ
آنكه مراد رافضي
نامرضي است نيز اورا

کافر نتوان گفت و تکفیر
کنند او متجاوز عن الحق
وآثر باشد چراکه مذهب
محققین آن است که اگر
کسی رافضی باشد
تحقیقاً اورا نیز
کافرنگوئیم و هو مذهب
امامنا ابی حنیفه کمانص
علیه بنفسه فی الفقه
الاکبر و غیره من اصحابه
فی کتبهم.

ڳالهایو ته ان کي به کافر
چئي نه ٿو سگهجي ۽ انهن
کي کافر سڏيندڙ حق کان
تجاوز ڪندڙ ۽ گنهگار
هوندو چو ته محققين جو
مذهب اهو آهي ته جيڪڏهن
ڪو رافضي هوندو ته تحقيق
اهو آهي ته ان کي کافر نه
چئون ۽ اهوئي اسان جي
امام ابوحنيفه جو مذهب
آهي جيئن ان جي باري ۾
ياڻ پنهنجي (ڪتاب) الفقه
الاکبر ۾ نص فرمايو اٿن ۽
سندس شاگردن به پنهنجن
ڪتابن ۾ (ائين لکيو آهي).
پوءِ ان شخص کي
کافر ڪيئن ٿو سڏي
سگهجي؟ جنهن صرف
مذڪوره لفظ (پارهن امام)
ڳالهایو فقط.

پس چڱو نه تکفیر
کرده شود مثل این راکه
تلفظ نموده است بلفظ
مذکور فقط.

نسأل الله تعالى
الهداية والتوفيق وهو خير
رفيق واعلم بالحق
والتحقيق ولا حول ولا قوة
الا بالله العلي العظيم.

الله تعالى کان هدايت
۽ توفيق گهرون ٿا ۽ اهوئي
پلو سات ڏيندڙ ۽ حق ۽
تحقيق کي وڌيڪ ڄاڻندڙ
آهي ۽ الله بلند، وڏي شان
واري جي مهرباني کانسواءِ
نه گناهين کان بچاءِ آهي ۽ نه
نيڪيءَ ڪرڻ جي طاقت
آهي.

۽ ان جي نبي
(حضرت) محمد ۽ ان جي
اولاد ۽ اصحابن تي صلوات
۽ سلام پڙهون ٿا. اي الله!
اسان کي پنهنجي نبي
ڪريم (عليه الصلوة
والسلام) جي تابعداري،
شفاعت، (سندن) ملڻ جو
شوق ۽ سندن قرب ۽ سندن
ديدار نصيب ڪرڻ فرمائ ۽
اسان ۾ سندن محبت وڌاءِ ۽

ونصلي ونسلم
علي نبيه محمد وآله
وصحبه اللهم ارزقنا
متابعة نبيك الڪريم
وشفاعته وشوقه وقربه
ورؤيته وزدنا محبة واحينا

اسان کي سندن سنت تي
 زنده رک ۽ ۽ سندن ملت
 تي وفات ڪراءِ ۽ اسان کي
 سندن تولي ۾ اٿارجان ۽
 اسان کي سندن حوض
 ڪوثر مان اهڙو پاڻي پيار
 جيڪو ڍڙ ڪرائيندڙ، پيئڻ
 ۾ آسان ٿيندڙ، برڪت وارو
 هجي جنهن کان پوءِ اسين
 ڪڏهن به اڃ وارا نه ٿيون.

يا الله! اسان کي
 پنهنجيءَ سڌيءَ واٽ تي
 هلا ۽ اسان کي پنهنجي
 مضبوط دين تي ثابت رک ۽
 اسان کي پنهنجي (پاڪ
 ذات لاءِ) اشتياق ۽ پنهنجي
 محبت ۽ پنهنجو قرب وڌاءِ.
 ۽ اسان کي پنهنجي بهشت ۾
 داخل ڪر ۽ اسان کي
 پنهنجو ديدار نصيب ڪر.

علي سننه وتوفنا علي
 ملته واحشرنا في زمرة
 واسقنا من حوضه شرابا
 روياء سائغا هنيئا لا نظما
 بعده ابدًا.

اللهم اهدنا
 صراطك المستقيم وثبتنا
 علي دينك القويم
 وزدنا شوقك وحبك
 وقربك وادخلنا جنتك
 وارزقنا رؤيتك آمين

آمين. ۽ تنهنجي لاءِ هر حال
۾ حمد آهي اي جهانن جا
پالڻهار! اڳين بحثن کي پورو
ڪندڙ ۽ انهن سان شامل
ٿيندڙ (بحث) پورا ۽ عام
ٿيا.

حضرت مخدوم
عبدالواحد سيوهاڻي طرفان
تحرير

سوال: جيڪا چادر
پنجتن تي نازل ٿي هئي
ڪهڙي نموني جي ۽ ڪهڙي
قسم جي هئي؟

جواب: صحيح حديثن
مان ظاهر هي آهي ته چادر
مٿان نازل نه ٿي هئي اها
حضور صلي الله عليه وسلم
جن ڍڪيندا هئا ۽ ڪاري

ولڪ الحمد يا رب العالمين
تمت وعت مسمات
ولواحق ماسبق.

تحرير
از مخدوم عبدالواحد
سيوستانی عليه الرحمة

سوال: چادر ڪه بر
پنجتن نزول ڪرده بود چه
طور بود وچه قسم بود؟

جواب: الظاهر من
الاحاديث الصحيحة ان
الرداء لم ينزل وانما كان
من لباسه صلى الله عليه

وسلم وکان من شعر
اسود.

رنگ واري پشم مان ٺهيل
هئي.

حديث (پاک) ۾ آهي
تہ هڪ پيري صبح جو رسول
الله صلى الله عليه وسلم
جن باهر تشریف فرما ٿيا ۽
سندن مٿان ڪاري پشم مان
ٺهيل کڻي هئي جنهن تي اٺ
جي پلڻ جا نشان ٺهيل هئا
پوءِ حسن بن علي آيو ته ان
کي (چادر جي اندران)
داخل فرمايائون پوءِ حسين
آيو اهو به ان سان گڏ داخل
ٿيو. تنهن کان پوءِ فاطمه
آئي ته ان ک به ان چادر جي
اندان آندائون تنهن کانپوءِ
(حضرت) علي آيو ته ان
کي به ان ۾ داخل ڪيائون
تنهن کانپوءِ هيءَ آيت
پڙهيائون. ”اي اهلبيتو! الله

ففي الحديث خرج
رسول الله صلى الله عليه
وسلم ذات غداة وعليه
مرط مرحل من شعر
اسود فجاء الحسن بن علي
فادخله. ثم جاء الحسين
فدخل معه ثم جاءت
فاطمة فادخلها ثم جاء
علي فادخله. ثم قال

"إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ

عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ

وَيُطَهِّرَكُمُ تَطْهِيرًا" رواه

مسلم في صحيحه وروي

نحوه الامام احمد في

مسنده.

وعن ابي سعيد

الخدري رضي الله عنه

نزلت هذه الآية في خمسة

النبي صلى الله عليه

وسلم وعلي وفاطمة

والحسن والحسين. رواه

احمد.

ارادو ٿو فرمائي ته اوهان

کان پليدي پري رکي ۽ اوهان

کي پاڪن پاڪ بنائي". اها

حديث (امام) مسلم

پنهنجي صحيح ۾ آندي آهي

۽ اهڙي روايت امام احمد به

پنهنجي مسند ۾ آندي آهي.

۽ حضرت ابو سعيد

خدري رضي الله عنه کان

روايت آهي ته هيءَ آيت (انما

يريد الله الآية) پنجن هستين،

نبي (پاڪ) صلى الله عليه

وسلم (حضرت) فاطمه ۽

(حضرت) حسن ۽

(حضرت) حسين (رضي الله

عنهم) جي باري ۾ نازل ٿي

هئي اها روايت امام احمد

آندي آهي.

رشيديء ۾ (ان جي مصنف) فرمايو آهي ته مرط ميمر جي زير سان پشم جي ڪٿي آهي جيڪا ماڻهو ڏيکيندا آهن.

مرحل: اهو ڪپڙو آهي جنهن ۾ پلڻ جي صورت چٽي ڇڏيندا آهن

۽ پر (چادر جي اندران اچي انهن پاڪن جو) ڪاٺڻ ثابت ناهي پر اها دعا ثابت آهي.

سوال - حضرت علي ڪرم الله وجهه کي سيد چئجي يانه؟

جواب: ظاهر هي آهي ته حضرت امير المومنين علي

قال في الرشيدى مرط بكسرميمر گلیم از صوف و جزآن که پوشند مرحل بضم ميمر و تشديد حاء مفتوحه جامه که دران صورة پالان نقش کرده باشند. انتهى.

واما الاكل فلم يثبت لكن ثبت الدعاء.

سوال: حضرت علي ڪرم الله وجهه راسيد گفته شود يانه.

جواب: الظاهر ان

تفسير: احسن البيان في تفسير القرآن

مني مصطفى صلي الله عليه وسلم جن جو فرمان آهي ته

خير كم من تعلم القرآن و علمه

ترجمو: توهان مان ڀلارا آهي آهن جيڪي قرآن مجيد پڙهن ۽ پڙهائين ٿا.

مفسر قرآن الحاج علامه مولانا محمد ادریس ڏاهري صاحب

مدظلہ العالی جن اسان ابوجهن ۽ بي راهه روي ۾ مبتلا ماڻهن لاءِ سولي سنڌي ٻوليءَ ۾ ڪلام پاڪ جو تفسير لکي اهو ازلي پيغام پهچايو آهي جنهن لاءِ ڀٽائي گهٽ فرمايو آهي ته:

الست بربكم جذهين كن پيـوم،

قالو بلى قلب سين تذهن تن چيـوم.

في زمانه هر ڪو ماڻهو نفسا نفسي ۾ آهي. قومي، معاشي ۽ سماجي مسئلن ۾ گهيريل آهي، انهن سڀني مسئلن جو حل صرف قرآن مجيد آهي. اصل هدايت ۽ روشني واري لاٽ ۽ واٽ قرآن مجيد آهي. اسلام جي بنيادي تعليم ۽ انسان جي ڀلائي قرآني تعليمات ۾ آهي.

هن تفسير ۾ توحيد - رسالت - نبي سائين جي اطاعت - محبت - معرفت ولايت - قيامت ۽ آخرت جي سمجهاڻين کان علاوه تاريخي حقائق - شريعت پاڪ جا احڪام مختلف فيہ مسائل - عجائبات پيا اسرار - عمدہ نڪتا ۽ نصيحتون ۽ وضاحتون بيان ڪيل آهن. هن تفسير ۾ بدعقيده ۽ گمراهه ماڻهن کي مدلل جواب ڏئي کين سهڻي سمجهاڻي ڏئي راهه راست تي آڻڻ جي ڪوشش ڪئي آهي.

سي پوچارا پر ٿيا سمنڊ سيوبو جن،

آندائون عميق مان جوتي جواهرن،

لڏائون لطيف چئي لالون مان لهرن،

ڪانهي قيمت تن ملهه مهانگوان جو.

هي تفسير هڪ اسلامي دعوت ۽ تبليغ آهي جنهن ڪري هر گهر - ڳوٺ مسجد - مدرسه - ڪاليج ۽ لائبريريءَ ۾ موجود هجڻ ضروري آهي جيئن هن تفسير مان هر ڪو ماڻهو چڱي طرح مطالعو ڪري دين ۽ دنيا جي ڪاميابي حاصل ڪري سگهي.

رب سبحانه، و تعاليٰ الحاج علامه مولانا محمد ادریس ڏاهري صاحب کي اجر عظيم عطا فرمائي ۽ کين صحت ڪامل سان خضري عمر عطا فرمائي جيئن ڪلام پاڪ جو تفسير مڪمل ڪن ۽ اسان کي سندن ڏنل تعليم تي عمل ڪرڻ جي توفيق عطا فرمائي! آمين.

طالب دعا

پروفيسر حڪيم غلام الرسول لاڪو

مصنف جا كجھ ٻيا محبوب ڪتاب

- (۱) تفسير احسن البيان سنڌي پنج جلد
- (۲) مناقب الصالحين
- (۳) الاربعين في فضائل
- الحلفاء الراشدين (رضي الله عنهم)
- (۴) احسن التشريح لبردة المديح يعني
- قصيدي بردة جو سنڌي ۾ شرح
- (۵) الدولة الكبرى شرح اسماء الله الحسني
- (۶) نماز جي اهميت ۽ حڪمتون
- (۷) سيرت بادشاه بغدادي
- (۸) التحفة المرضية شرح القصيدة الغوثية
- (۹) منحة المنان شرح قصيده نعمان
- (۱۰) تحفة الحجاج
- (۱۱) مدح نامه سنڌ (فارسي ترجمہ)
- (۱۲) احسن التحقيق في سيرت
- الصديق رضي الله تعالى عنه

- (۱۳) جام تصوف
- (۱۴) قادري تحفہ
- (۱۵) سيرت سيدة عائشه صديقه رضي الله عنها
- (۱۶) التحرير المقبول في اخبار اولاد
الرسول صلي الله عليه وسلم
- (۱۷) سيرت سيدنا اويس قرني رضي الله تعالى عنه
- (۱۸) فضائل المسواك
- (۱۹) رساله نور (فارسي ترجمہ)
- (۲۰) سيرت الحسين سندي
- (۲۱) ترجمہ الباقيات الصالحات
- (۲۲) مائک موتي لعل

امير المؤمنين علي كرم
الله وجهه سيد بلاشك
وشبهة كما يشهد بها
الاحاديث ففي الصواعق
روي البيهقي انه ظهر
علي من العبد فقال صلى
الله عليه وسلم هذا سيد
العرب فقالت عائشة
رضي الله عنها الست
سيد العرب؟ فقال انا
سيد العالمين وهو سيد
العرب رواه الحاكم في
صحيحه. از مخدوم
عبدالواحد سيوستاني
عليه الرحمة.

كرم الله وجهه شك ۛ
شبهي كان سواء سيد آهي
جيئن ان ڳالهه جي هيءَ
حديث شاهد آهي
(جيڪا الصوائق المحرقة) ۛ
بيهقي ۛ آيل آهي ته (هڪ
پيري حضرت علي پري کان
نظر آيو، پوءِ (ان کي ڏسي)
حضور صلي الله عليه وسلم
فرمايو ته: هيءَ عرب جو
سيد (سردار) آهي. (اهو
ٻڌي ام المومنين حضرت)
عائشة رضه عرض ڪيو ته:
ڇا اوهان عرب جا سردار
ناهيو؟ پاڻ فرمايائون ته:
مان جهانن جو سردار آهيان
ۛ اهو (حضرت علي) عرب
جو سردار آهي اها (حديث)
حاڪم پنهنجي صحيح ۛ
روايت ڪئي آهي.

ابلاغ ۽ اشاعت جي هن طوفاني دؤر جنهن ۾ اسلام جي خلاف ايڏو خوفناڪ سيلاب تقريباً هر گهر تائين پهچي ويو آهي جنهن کي بند ڏيڻ لاءِ هر سطح تي پوري قوت سان جهاد جي ضرورت آهي.

تدريس ۽ تعليم جي ذريعي، تبليغ ۽ وعظ جي ذريعي، تصنيف ۽ تاليف جي ذريعي. ڌڻي تعاليٰ جو شڪر آهي ته سنڌي زبان ۾ عالمن انهيءَ فرض کي ادا ڪرڻ جي لاءِ هر ممڪن ڪوشش کي جاري رکيو آهي جنهن ۾ سنڌ سونهاري جو برڪ ۽ چوڻيءَ جو حبيد عالم، ممتاز مقرر، عظيم مفسر، فاضل جليل، علامه الدهر، مولانا الحاج محمد اديس ڏاهري صاحب مظلله العالي سر فهرست ۽ نمايان آهن مولانا موصوف جي شخصيت پاڪستان خصوصاً سنڌ سونهاريءَ ۾ معروف آهي وعظ ۽ تبليغ کان سواءِ سندن تصانيف اسلام جي گران قدر خدمت جو لازوال نمونو آهن. قرآن ڪريم جو تفسير بلاشبہ سندن علم و فضل جو بهترين شاهد ۽ سنڌ وارن تي احسان پڻ آهي.

مولانا صاحب جا لکيل ٻيا ڪتاب قصيده برده جو شرح (سنڌيءَ ۾) سيرت بادشاهه بغداددي قادري تحفه، ترجمہ مدح نامہ سنڌ، الدولة الكبرى شرح اسماء الحسنی، احسن التحقيق في سيرت سيدنا ابوبکر صديق رضي الله عنه، الباقيات الصالحات، فضائل المسواک کان سواءِ ٻي به سندن ڪافي تصنيفون آهن. بلاشبہ وعظ ۽ تبليغ جي عظيم فرض ۾ مصروفيت جي باوجود تصنيف لاءِ وقت بچائڻ هڪ اهڙي فضيلت ۽ سعادت آهي جيڪا مولانا موصوف جن جي حصي ۾ آئي آهي.

ڌڻي در دعا گهرندي مرحوم الحاج رحيم بخش قمر جي دعائيہ اشعار ۾ آئون به شامل ٿيڻ چاهيان ٿو.

محمد اديس ميان، جانب شال جيئين،
سبق سچائي سنڌا، ڏيهہ سچي کان ڏيئين،
پر جامر پئين، ڪوثر منجهان ”قمر“ چئي.

حقير پُر تقصير

سيد واجد علي حسني

نيو گرین پرنٽرس، صدر حيدرآباد